

TINEKE CEELEN

ambo | anthos

Van oorlog naar
crisis naar ramp –
een leven lang

Vlucht

EXCLUSIEVE VOORPUBLICATIE - ONGECORRIGEERDE DRUKPROEF

Tineke Ceelen

Vlucht

**Van oorlog naar crisis naar ramp,
een leven lang**

Geschreven in samenwerking
met Lidy Nicolassen

ISBN 9789026367618

© 2025 Tineke Ceelen

Omslagontwerp: bij Barbara

Foto auteur © Frank Ruiter

ambo|anthos

Van crisis naar catastrofe

'Don't be in the wrong place, at the wrong time', is een korte samenvatting van de veiligheidsbriefing die ik kreeg toen ik in oktober 2024 naar de Libanese hoofdstad Beiroet reisde. Na een escalatie van spanningen en wederzijdse beschietingen tussen Israël en Hezbollah bombardeerde het Israëlische leger de buitenwijken van de stad. Het was er gevaarlijk. 'Op tijd bukken,' adviseerde Ed Schenkenberg, een van onze Raad van Toezicht-leden, voor de grap voordat ik vertrok. Tegen bommen doe je niks in een land zonder luchtalarm en schuilkelders.

Sinds 7 oktober 2023, de brute aanval van Hamas en de verwoestende reactie daarop van Israël, ontstonden overal in ons land felle discussies over goed en fout en wie te steunen. Online, op tv, in kranten en bij ons op kantoor. Ik werd zwaar onder druk gezet om geld vrij te maken voor hulpverlening in Gaza. Collega's reageerden emotioneel op de gebeurtenissen. Op de werkvloer werd gehuild vanwege de honger, de verwoestingen, de operaties zonder verdoving en het tekort aan medicijnen in de ziekenhuizen in de Gazastrook. We hebben collega's die in Libanon en Gaza hebben gewerkt en een van hen is een Palestijnse.

Ik ben nooit ongevoelig voor het leed van mensen, of het nou Gazanen betreft, de Israëliërs, Soedanezen, Congolezen of Afghanen. Een mens in nood is een mens in nood en verdient het geholpen te worden. Wat ik of mijn collega's ervan vinden doet er niet toe, wij zijn er om te helpen. Neutraliteit en onafhankelijkheid zijn fundamentele principes in de verlening van noodhulp. Wat er wél toe doet was de vraag of wij, een kleine hulporganisatie zonder geschiedenis in de Palestijnse gebieden, een meerwaarde zouden kunnen bieden door nu te beginnen met hulpverlening in Gaza. Ik vond van niet. Er was, zeker die eerste maanden, geen gebrek aan geld. Hulporganisaties zaten er meer dan genoeg, met name collega-organisaties die al decennialang actief zijn in Gaza of op de Westbank.

Maar op kantoor liepen de gemoederen hoog op. Collega's reageerden kwaad en opstandig na mijn afwijzing. Ik was verbaasd, en verbolgen. Waarom nu ineens deze emoties over Gaza? Waarom had nooit eerder iemand zich woedend of huilend aan mijn bureau gemeld over het ontstellende lijden van mensen in Congo, Soedan of Afghanistan?

Mij leek het niet zinvol onze hulp naar Gaza te brengen. We zouden niets toe te voegen hebben, herhaalde ik. Onze meerwaarde ligt in hulp voor vergeten vluchtelingen in landen waar de omstandigheden mensonterend zijn. Maar medewerkers wilden koste wat kost getuigen van hun solidariteit met de slachtoffers. Ik was niet bestand tegen de druk. Toen ik alsnog akkoord ging met een éénmalige financiering van een medisch transport naar Gaza, ging er een luid gejuich op.

Toen het Israëlische geweld zich van Gaza uitbreidde naar Libanon, kwamen de kaarten heel anders te liggen. Stichting Vluchteling is al jaren actief in Libanon. We zijn bekend met de problemen van dit land, dat na een enorme toestroom van Syrische vluchtelingen een zware economische crisis kreeg te verwerken, gevolgd door een explosie in de haven van Beiroet in 2020 en corona. En nu was er Israël met zijn bombardementen. We kwamen meteen in actie en openden ons gironummer 999 voor donaties en ik besloot zelf naar Beiroet te gaan.

Ruim een miljoen Libanezen was op de vlucht geslagen, vooral uit de gebieden waar voornamelijk sjiïeten woonden, het zuidelijke grensgebied met Israël en de Bekavallei in het oosten, waar veel vluchtelingen uit Syrië in erbarmelijke kampen leven. Deze delen van Libanon werden het toneel van intensieve militaire acties, waarbij Israël luchtaanvallen uitvoerde op doelen die volgens het leger verband hielden met Hezbollah. Hoewel de aanvallen volgens officiële verklaringen gericht waren op wapenopslagplaatsen, lanceerinstallaties voor raketten en andere militair strategische doelen, woonden in deze gebieden grote aantallen burgers, onder wie Syrische vluchtelingen en Libanese families. In eindeloos lange

rijen auto's, volgepropt met mensen en spullen, reden zij naar veiliger geachte delen van het land, totdat het daar te gevaarlijk werd. Met sms'jes en telefoontjes kregen ze opdracht onmiddellijk te vertrekken omdat hun dorp, stad of appartementencomplex gebombardeerd zou worden. *'For your safety and the safety of your family members, you must evacuate this building and the surrounding buildings immediately and move away from them at least 500 meters,'* luidde de tekst van zo'n bericht.

Bij het inchecken voor de vlucht naar Beiroet vanuit Londen werd ik aangesproken: *'Mrs Christina, welcome! We already have your suitcase.'* Bij de vliegtuigdeur klopte een vrouw op mijn arm. Geëmotioneerd zei ze: *'Take good care of yourself and God bless you.'* Een fractie van een seconde twijfelde ik, wat moest ik in een oorlog die onvoorspelbaar en meedogenloos was?

Hulpverleners gaan in tijden van oorlog op pad terwijl burgers het oorlogsgebied zo snel mogelijk verlaten. Ze reizen tegen de stroom in. In het vliegtuig naar Beiroet zaten slechts 24 passagiers, voornamelijk Libanezen die bij hun familie wilden zijn. Verder journalisten, vnn-medewerkers en hulpverleners. Ik reis zelden alleen, meestal gaat er iemand mee die foto's en films kan maken. De journalist Marcel van der Steen was al vooruit gereisd, hij stond op het bijna verlaten Rafik Hariri-vliegveld van Beiroet al op mij te wachten. Wij zouden samen verhalen verzamelen, de noden bekijken en proberen aandacht te genereren voor het lot van gewone mensen in deze oorlog.

De weg naar de stad, pal langs de wijk Dahieh waar veel Hezbollah-aanhangers wonen en die elke nacht werd gebombardeerd, was akelig stil. Ik ben vaak in Beiroet geweest, nooit eerder had ik het

zo rustig gezien als nu. Naarmate we verder naar het centrum van de stad reden zag ik ontelbaar veel auto's langs de kant van de snelweg geparkeerd staan. 'Zestigduizend,' vertelden collega's me later, en dat was exclusief de duizenden scooters en motorfietsen van bewoners van de wijk Dahieh die erop rekenden dat hun kostbare bezit buiten hun wijk veilig was.

Overall in het centrum van de stad waren vluchtelingen neergestreken met het weinige dat ze mee hadden kunnen nemen: op pleinen, in parken en portieken, op de brede wandelstrook langs de zee en parkeerterreinen. We spraken twee moeders met jonge kinderen uit Aleppo in Syrië. Hun huis daar was verwoest, ze hadden niets of niemand om naar terug te keren in hun thuisland. Ze maakten een gelaten indruk. De politie had hun juist deze ochtend gezegd dat ze binnen twee dagen weg moesten zijn uit het portiek waar ze 'woonden.' Ze hadden geen idee waar ze naartoe moesten.

Terwijl we stonden te praten stopte een man op een scooter. Hij haalde een paar bakjes eten uit zijn tas en gaf die aan de vrouwen. Libanese burgers hielpen, terwijl de overheid het totaal liet afweten en de hulpverlening door de noodhulporganisaties nog op stoom moest komen. Vrijwel altijd wordt waar ook ter wereld de eerste hulp verleend door burens, dorpsgenoten, voetbalclubs en anderen die zich solidair zijn met de slachtoffers.

We hoorden verhalen over discriminatie. Syriërs waren vrijwel nooit welkom in de opvangcentra in scholen, moskeeën, kerken of andere openbare gebouwen. Ze moesten maar naar Syrië teruggaan, kregen ze te horen. Libanezen eerst.

Op een parkeerplaats stuitten we op een hoogzwangere vrouw. Fatima was zesentwintig, stond op het punt te bevallen en had niets.

Geen babykleertjes, geen luiers, geen wiegje; ze had niet eens een bed, de hele familie sliep op plastic matten op straat. ‘Ik kan naar het ziekenhuis gaan om te bevallen,’ vertelde ze, ‘maar wat ik daarna moet doen weet ik niet.’

‘Zo zijn er duizenden,’ lichtte een zichtbaar aangedane collega van Unicef toe. ‘We moeten keuzes maken wie we helpen, we hebben niet genoeg geld, geen menskracht, geen spullen. We kunnen alleen de mensen helpen die er het slechtst aan toe zijn.’

Pakweg een derde van alle vluchtelingen kon terecht in opvangcentra, de rest moest onderdak zien te krijgen bij familie, vrienden of volslagen vreemden of kwam op straat terecht. Een vrouw vertelde dat ze met veertig mensen in één kamer sliep.

‘We gaan van crisis naar catastrofe,’ zei Ettie, de Unicef-collega. Twaalf ziekenhuizen waren al doelwit geweest van bombardementen, vier daarvan werden compleet verwoest. 120 medici kwamen om het leven, anderen kwamen niet meer naar het werk, ze waren te bang. De bombardementen veroorzaakten botbreuken en brandwonden. Veel mensen raakten gewond door rondvliegend metaal, delen van een bom. De ziekenhuizen die wel functioneerden kregen te maken met een stroom gewonden. Ook mensen met een chronische ziekte meldden zich, zij hadden vaak hun medicijnen niet mee kunnen nemen toen zij halsoverkop thuis weg moesten.

De kleine kinderen op de pleinen in Beiroet keken lusteloos voor zich uit. Een meisje ramde doelloos op een rekenmachine, er was niets anders om mee te spelen. Een groot deel van de kinderen ging niet meer naar school, want daarin zaten nu de vluchtelingen. Niets was meer normaal. Geen huis, geen school, geen bed. Vriendjes en familie kwijt. Een kind vroeg een collega of ze een armbandje kon krijgen met haar

naam ‘dan kan mijn familie mij vinden als ik doodga door een bom’. Al een jaar lang hadden in Nederland de samenwerkende hulporganisaties met elkaar overlegd over een mogelijke nationale actie voor Gaza. Samen beheren wij Giro555, het gironummer voor nationale acties. We zagen mogelijkheden actie te voeren toen Libanon bij het conflict werd betrokken in het najaar van 2024, zonder dat we klem zouden komen te zitten in het gepolariseerde debat over Gaza en Israël.

Vlak voor mijn vertrek naar Beiroet, ging de nationale inzamelingsactie via Giro555 van start. Het op dit gironummer ingezameld geld kon besteed worden in Gaza, Libanon en Israël. Alle andere campagnes van de hulporganisaties gingen dicht, ook die van Stichting Vluchteling via Giro999. De actie voor het Midden-Oosten was van begin af aan omstreden vanwege de consternatie in het land over de oorlog en over de vraag of een rijk land als Israël wel geld zou mogen krijgen uit de pot van Giro555. Er was gebakkelei tussen de omroepen over de uitzending van de nationale actie en op sociale media stak een storm van verontwaardiging op. Hoezo moesten wij geld inzamelen voor Israël? De agressor? Moeten we die helpen? Tegelijkertijd kwam de hulp aan Gaza en Libanon onder vuur te liggen. Waarom helpen wij Hamas en de terreurorganisatie Hezbollah?

De eerste dagen van de campagne domineerde die controversie de discussie in de media en leek het lot van de miljoenen dakloze mannen, vrouwen en kinderen naar de achtergrond te verdwijnen. Geen aandacht was er voor de zwangere vrouwen en de pasgeboren baby's op straat, of voor de radeloosheid van de Syrische vluchtelingen of de ontredde ouderen. Ik nam een Giro555-spotje op, midden op een plein in de stad, staande voor de

schamele bezittingen van een handjevol gezinnen dat daar sliep, omdat ze nergens naartoe konden. ‘Ik ben er trots op dat wij geen verschil maken tussen slachtoffers en slachtoffers,’ zei ik.

’s Avonds liepen we terug naar ons hotel. Rolluiken van winkels waren dicht, er waren nauwelijks mensen of auto’s op straat en oversteken was nu, in tegenstelling tot normaal gesproken in het Parijs van het Midden-Oosten, ineens geen levensgevaarlijke onderneming meer.

Marcel en ik besloten naar Chouf op Mount Lebanon te gaan, naar Zahlé in de Bekavallei en naar het Safad-ziekenhuis in Tripoli dat pal tegen het Beddawi-kamp voor Palestijnse vluchtelingen ligt. Vlak voor we aankwamen bij het ziekenhuis kregen we een appje van onze Intersos-collega’s in Beiroet dat we, met de nodige voorzichtigheid, overall naartoe konden in Tripoli, behalve naar Beddawi. Toen ik de checkpoints zag, wapens en veel afbeeldingen van de overleden plo-leider Yasser Arafat, begreep ik heel goed waarom. Deze wijk was kortgeleden doelwit van Israëlische raketten geweest en de kans op een herhaling was groot. We zijn desondanks toch gewoon naar het ziekenhuis gegaan om te zien wat ze daar nodig hadden. We waren er immers al en de kans dat in het uur van ons bezoek een bom op het ziekenhuis zou vallen was niet afwezig, maar niet zo groot om ons bezoek af te breken. Had de waarschuwing ons eerder bereikt, dan waren we niet gegaan.

Ook christelijke dorpen en andere plekken waar de Libanezen zich veilig hadden gewaand werden gebombardeerd. De angst regeerde. Iedereen was bang, van de ober in het hotel tot onze chauffeur, van collega’s van hulporganisaties tot de vluchtelingen op straat.

Ik bleef gedurende de actiedag van Giro555 op 16 oktober in Libanon, mede om ter plekke verslag te kunnen doen. 's Ochtends stond er 4,4 miljoen euro op Giro555. Weinig in vergelijking met voorgaande nationale acties, zoals bijvoorbeeld die voor de slachtoffers van de oorlog in Oekraïne en de aardbeving in Turkije. Normaal gesproken ondersteunen alle omroepen nationale acties. Nu waren er omroepen die niet wilden meewerken. De programmering werd aangepast, politici en bn'ers sloegen het verzoek in het traditionele belpanel plaats te nemen vriendelijk af en er was aanzienlijk minder tv-tijd en aandacht dan anders.

Het weerspiegelde de verdeelde stemming in het land. De discussie ging niet over de slachtoffers, maar over de politiek. Wij waren tot aan de actiedag niet bij machte geweest die discussie te keren en dat had alles te maken met het ontbreken van verhalen uit het oorlogsgebied zelf. Je redt zo'n campagne niet vanachter je bureau, je moet tv-kijkers aan de hand nemen om hun een beeld te geven van de ellende.

Maar de beelden die Marcel had gemaakt voordat ik in Beiroet was en de verhalen die we samen maakten bleven op de plank in Den Haag liggen bij het actieteam van Giro555. Er zou geen belangstelling voor zijn in de media. Het gepolariseerde debat en de gevolgen daarvan voor de nationale inzameling trokken onverminderd alle aandacht. 'We zijn in volle actie. Ik denk al tien interviews op radio en tv gehad. We gaan door,' aptte de voorzitter van de Giro555-actie voor het Midden-Oosten Harm Goossens van het Rode Kruis enthousiast op de actiedag.

'Ik nog nul vanuit het crisisgebied,' reageerde ik, maar in de loop van de dag kreeg ik een aantal verzoeken om op de radio te vertellen wat ik in Libanon zag en meemaakte. 's Avonds stond ik met knikkende knieën op een salontafeltje bij ap-persbureau voor een

camera om via een oortje te praten met de nos-redactie in Hilversum. Dankzij de satellietverbinding kon ik live op de Nederlandse zenders vertellen over de hoogzwangere Fatima die met haar dikke buik op het trottoir woonde en over het Syrische gezin in Tripoli dat voor de tweede keer letterlijk alles kwijtgeraakt was.

‘Eenentwintig dagen,’ riep de tweeëndertigjarige Ahlam toen ik haar zus Fatima vroeg hoelang ze al in een lagere school in Zahlé in de Bekavallei sliepen. ‘Wilt u weten hoeveel uren en minuten?’ Eenentwintig dagen geleden verlieten de zussen en hun gezinnen hun huizen in Baalbek. ‘We hoorden de bommen vallen, het ging maar door. Er was overal stof. We waren doodsbang.’ Toen de bommenregen stopte vertrokken de families, zonder ook maar iets van huis mee te kunnen nemen. De eerste nachten sliepen de zussen op straat, zonder dekens of iets om op te liggen. De kinderen huilden, klampten zich aan hun moeders vast. Als ze even wegdommelden werden ze gillend weer wakker. ‘Toen realiseerde ik me, daar op straat, midden in de nacht, dat we echt alles kwijtgeraakt zijn,’ vertelde Ahlam.

Ahlam en Fatima hadden geluk dat ze een paar dagen later terecht konden in deze school. Een groeiend aantal Libanezen op de vlucht moest zichzelf op straat zien te redden. Ook hoogzwangere vrouwen, oude mensen, mensen met een beperking en kleine kinderen. Honderden scholen, kerken en moskeeën zaten tjokvol met vluchtelingen. Er was een tekort aan letterlijk alles.

En het geweld ging door.

Daags voor ons vertrek bromden de drones boven Beiroet. Ik werd er gek van. De telefoon piepte om de haverklap met berichten over

nieuwe bombardementen. De christelijke wijk waarin ons hotel stond, waar het normale leven ogenschijnlijk gewoon doorging en waar restaurants en supermarkten open waren, achtten wij veilig. Maar toen een vliegtuig door de geluidsbarrière vloog en de ramen in de sponningen rammelden, schoot iedereen overeind en keek geschrokken en bang om zich heen. In Libanon was geen Libanees meer te vinden die niet gespannen, oververmoeid en bang voor de toekomst was. Wij waren blij het land te kunnen verlaten.

Het gevaar en de spanning horen bij het werk in een oorlogsgebied. Je went eraan. Ik beschik, in tegenstelling tot de bewoners, tijdens zo'n riskante reis over een maximum aan informatie, kennis en middelen om de risico's zo klein mogelijk te maken. Natuurlijk ben ik soms bang, die drones boven Beiroet waren angstaanjagend, je wist dat de volgende bom ons kon treffen. Mijn leven, mijn baan is spannend, soms eng en gevaarlijk, opwindend, prikkelend en boeiend tegelijk. Wil je kunnen helpen, en dat is waarom ik dit allemaal doe, dan hoort dit wapengekletter erbij. Je gaat dat normaal vinden. Een week zijn we in Libanon geweest. Ook achteraf ben ik blij dat we zijn gegaan. Het was heel nuttig. We hebben kunnen zien waar we kunnen helpen, wat de al aangeboden hulp is en we hebben – niet onbelangrijk – hulpverleners ter plekke kunnen ondersteunen. Maar het meest relevant zijn de verhalen en de beelden die we mee naar Nederland terugnamen om hier verder actie te voeren voor Libanon. De nationale actie bracht 25 miljoen euro op.

‘Tineke is moedig en eigenzinnig, heeft humor en grenzeloos veel doorzettingsvermogen.’

– Waldemar Torenstra

Tijdens de landelijke actiedag van Giro555 vertelt Tineke Ceelen live op alle tv-zenders vanaf een salontafeltje.

‘Ik zag haar onverschrokkenheid en diepe bewegenheden van dichtbij. Wat een vrouw! Wat een verhaal!’ – Femke Halsema

Wilt u Tineke's hele verhaal lezen?

Bestel *Vlucht* dan hier.

Van € 24,99 nu voor € 20,00

Als u voor 1 april bestelt, kunt u ook nog een gesigneerd exemplaar mét € 4,99 korting bestellen. Het gesigneerde exemplaar is exclusief verkrijgbaar via Boekenwereld en te bestellen via www.boekenwereld.com/tinekeceelen of scan de qr-code.

Tineke Ceelen in gesprek met de hoog-zwangere Fatima (28), Fatima woont op straat in Beiroet en is over een paar dagen uitgerekend.

Het gaat slecht met Marian, ze is een van de mensen die de psychologische gevolgen van de oorlog ervaart.

©MARTINA MARTELLONI

WWW.VLUCHTELING.NL

In Vlucht vertelt Ceelen haar bijzondere levensverhaal. Ze doet openhartig verslag van haar vele ontmoetingen met slachtoffers én daders van misdaden tegen de menselijkheid. Het verhaal van de jonge Afghaanse vluchteling Ali die ze besluit op sleeptouw te nemen, loopt als een rode draad door dit boek.

Verschijnt
**3
april**

Ceelen blikt in Vlucht ook terug op haar niet altijd rimpelloze jeugd in het Brabantse Maren-Kessel, haar avontuurlijke jaren in Tibet en Kameroen en de geboorte van haar half-Tibetaanse dochter Agnes, die ze in haar eentje opvoedde. Voor haar werk werd Ceelen niet alleen gelauwerd, maar ook beschimpt en bedreigd.

TINEKE CEELLEN (1963) is directeur van Stichting Vluchteling. Ze studeerde culturele antropologie aan de Universiteit Utrecht. Ze werkte samen met dr. Denis Mukwege, de Congolese gynaecoloog die in 2018 de Nobelprijs voor de Vrede kreeg. In 2020 werd ze benoemd tot Officier in de Orde van Oranje-Nassau en in 2023 ontving ze de prestigieuze Comeniusprijs.